

Bemötande och delaktighet som anhörig

- Bemötande är betydelsefullt för att anhöriga inte skall känna utanförskap i vården. Eftersom de anhöriga är en stor hjälp i återhämtningen för den drabbade, både känslomässigt och för praktiskt stöd, så är detta ett resultat att ta på allvar, menar Mats Ewertzon.

Mats Ewertzon är forskare och verksam vid Ersta Sköndal Högskola och från och med hösten 2012 även engagerad i Nka:s uppdrag Anhöriga till personer med psykisk ohälsa. Han har arbetat med stödjande insatser för anhöriga till personer med psykisk ohälsa inom Stockholm-området under flera år.

Under anhörigriksdagen presenterade Mats Ewertzon delar av sin avhandling - *Familjemedlem till person med psykosjukdom: bemötande och utanförskap i psykiatrisk vård*. Inom ramen för avhandlingen utformades ett frågeformulär om hur anhöriga till personer med psykisk ohälsa upplever vårdpersonalens bemötande och eventuella känsla av utanförskap till vården.

Frågeformulär

Bakgrunden till avhandlingen är att det i studier framkommer att anhöriga upplever att de inte får det stöd och den hjälp inom vår-

den som de ofta behöver. Vården behöver utvecklas och i större utsträckning sträva mot att anhörig, personal och patient träffas tillsammans. Då kan förståelse för både patienternas och anhörigas situation öka samtidigt som anhöriga får större förtrostan och förståelse för vården som ges till ens närstående.

Mats Ewertzon

Frågeformuläret ringar in två huvudområden: Upplevelse av bemötande och känsla av utanförskap.

Upplevelse av bemötande kan delas in i tre delar;

- **öppenhet** – den anhöriga får uppriktigt och förstålig information från personalen.
- **bekräftelse** – personalen lyssnar till den anhöriga och ser denne som en viktig person
- **samverkan** – personalen värderar den anhöriga och dennes åsikter som viktiga

Känsla av utanförskap delas in i två delar;

• **maktlöshet** – en känsla av att inte ha inflytande över vården, det är andra som beslutar.

• **social isolering** – en känsla av att den anhöriga är utestängd eller till och med avvisad från vården.

Slutsats

Slutsatsen från de svar som kom in utifrån frågeformuläret var att bemötande som kännetecknades av öppenhet, bekräftelse och samverkan var mycket betydelsefullt för deltagarna. Men det framkom även andra faktorer som visade sig vara betydelsefulla.

Det är viktigt för den anhöriga med betydelsefulla kontakter, det vill säga kontinuitet i mötet med vårdpersonalen, att de får kontakt med samma personer och det som diskuteras följs upp.

- Det som många inom vården brottas med när det gäller kontakt med anhöriga är tolkningen av sekretesslagen. Sekretessen bryts när den närstående ger sitt medgivande, men i studier förekommer det att den närstående inte ens blir tillfrågad om han eller hon tillåter att personalen lämnar ut information till en anhörig. Det är ett problem som skapar stor frustration och bör tas upp till diskussion för att hitta bästa möjliga lösning, sammanfattar Mats Ewertzon.

Anhörigriksdagen - en viktig arena

Maria Larsson Foto: Fredrik Jansson

Enligt barn- och äldreminister Maria Larsson är Anhö- rigriksdagen den viktigaste arenan på året för anhörig- frågor i Sverige. De insatser anhöriga gör för samhället är ovärderliga.

Maria Larsson talade om projektet Arbetsgivare för anhö-

riga, som drivs tillsammans av Nationellt kompetenscentrum anhöriga och Anhörigas Riks- förbund som en del i arbetet att skapa ett anhörigvänligt arbetsliv.

Sedan 2011 har man arbetat med en värdegrund inom äldreomsorgen, och idag har 106 kommuner i landet beslutat om vårdighetsgarantier.

Text: Fredrik Jansson

Midhagen och Norra Stockholms Psykiatri

- Midhagens koncept innebär att anhöriga och familj ska involveras i patientens vård från första dagen. Även när patienten förbjuder personalen att tala om deras situation med de anhöriga, så är det ingenting som hindrar att vi sätter oss ner och lyssnar på vad den anhöriga har att säga. Det innebär inte att vi bryter sekretessen utan vårdpersonalen ger information på allmän, generell nivå för att stötta den anhöriga som ofta också befinner sig i kris, säger Maria Mattsson.

Maria Mattsson är vårdutvecklare, forskare och enhetschef på Midhagens öppenvårdsmottagning. Midhagen är en specialistenhet för utredning och behandling av psykossjukdom och tar emot personer i åldern 18-45 år som söker för första gången.

Öppenvården har ett nära samarbete med heldygnsvårdens avdelning 5 där Janine Semius arbetar som skötare. När kliniken utvecklade en patient- och närståendesamordnarfunktion, fick Janine uppdraget. Uppdraget innebär att ha övergripande ansvar och arbeta tillsammans med fyra andra samordnare inom kliniken och samordnarna har ombud på varje mottagning.

FRAMSAM

Midhagen ordnar kontinuerligt en

patient- och närståendebildning och varje utbildningstillfälle är utformat som en föreläsning med en efterföljande diskussion och erfarenhetsutbyte. Både patienter och anhöriga behöver erbjudas en plats där de kan få utförlig information om olika diagnoser och om vårdkedjan som komplement till den enskilda informationen.

- Några av deltagarna i utbildningen år 2010 kände sig kränkta över situationer som uppstått i vårdkontakter och känslan fanns kvar under en lång tid efteråt. Jag och Jaana Nyström, dåvarande chefsjuksköterska på avdelning 5 bjöd därför in deltagarna till att utveckla ett forum och bildade arbetsgruppen, Framåt tillsammans – FRAMSAM, säger Maria Mattsson

”

Midhagens koncept innebär att anhöriga och familj ska involveras i patientens vård från första dagen.”

Arbetsgruppen bestod av fem anhörigrepresentanter, en representant från föreningen Balans samt Maria och Jaana Nyström. Arbetsgruppen FRAMSAM träffades åtta gånger under en sexmånaders period och arbetet genererade en rapport som sammanställer tydliga förbättringsförslag gällande information och bemötande gentemot patienter och

anhöriga.

- FRAMSAM rapporten har kommunicerats till personalen på psykossektionen på Norra Stockholms Psykiatri samt till Stockholms Länsakut. Sammanfattningen av rapporten som punktar upp olika förbättringsförslag från anhöriga, som alla skulle vinna på, har spridits inom Stockholms Läns Sjukvårdsområde, säger Janine Semius.

Mentorsprojektet

Inom FRAMSAM framkom det önskemål om att få träffa andra som befinner sig i samma situation, det vill säga att patienter träffar patienter och anhöriga möter anhöriga. Det blev starten på Mentorsprojektet där patienter och anhöriga som är stabila och har fått distans till sina upplevelser får utbildning i form av föreläsningar. Bland andra har Agneta Hellne föreläst för gruppen och hon har lång erfarenhet som anhörigstödare på bland annat Ekerö kommun och hon är även verksam i Intresseföreningen för personer med schizofreni och liknande psykoser, IFS Centrala Stockholm.

Efter genomgången utbildning har mentorerna drop-in tider en gång i månaden för nya patienter och anhöriga på Midhagen och avdelning 5. Patienterna och de anhöriga som är mentorer får uppföljning efter varje träff i form av en halvtimmes re-

Begreppet anhöriga

- På Midhagen använder man begreppet närstående när man talar om anhöriga, då de anser att närstående är ett vidare begrepp då anhörig kopplas samman med att ha ett släktband.
- Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, använder begreppet anhöriga för samtliga som hjälper, stöder eller vårdar en person som de har en relation till. Närstående används i Nka för de som tar emot hjälp, stöd eller vård från en anhörig.

www.anhoriga.se har fått nytt utseende!

I april lanserade vi vår nya webbplats. Det är samma webbadress som gäller fast den har ett nytt utseende. Välkommen in och ta del av fakta, kunskap, information och reportage!

påverkar och inspirerar

flektionsstund med en vårdpersonal från Midhagen. Informationen kring Mentorsprojektet sprids dels genom heldygnsvården, dels genom anslag samt genom anhörigstödet som en tredje informationskanal.

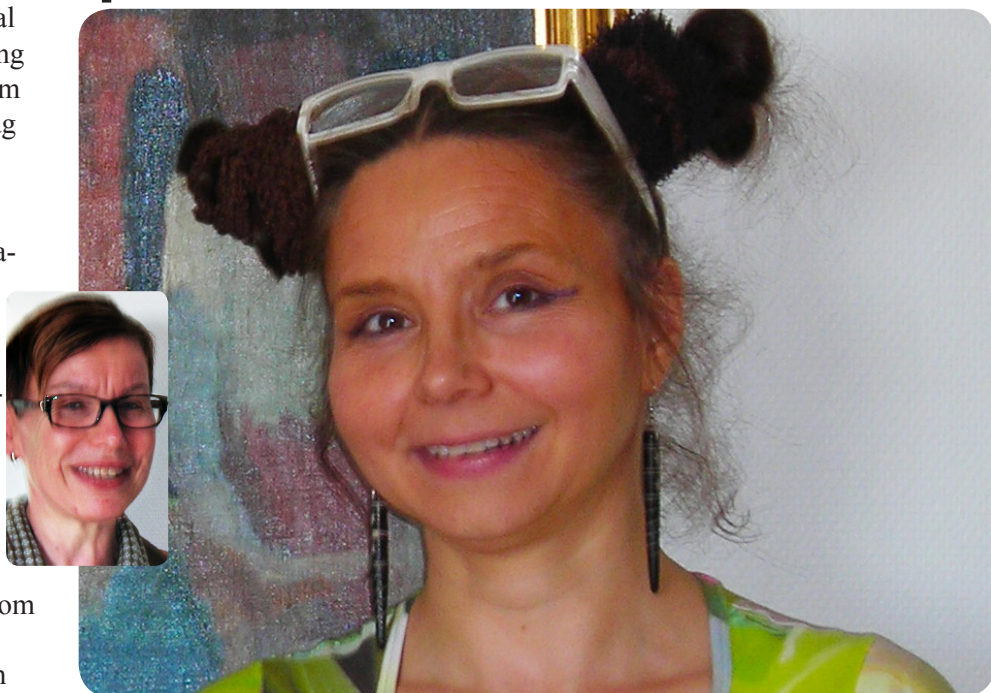
- Vi betalar arvode till samtliga patient- och närståenderepresentanter i våra inflytandegrupper, då vi anser att det är mycket viktigt att de är med och påverkar för att förbättra arbetet på enheterna, säger Maria Mattsson.

Ett nyligen startat projekt är ”Kvalitetsutveckling patient och närstående gruppen”, KUPoNG, som är en modell för att kontinuerligt samla in och följa upp patient- och anhörigperspektivet i psykiatrisk öppen- och heldygnsvård. Projektgruppen består av Maria Mattsson, Janine Semius, samt tre personal, två patientrepresentanter och en närståenderepresentant från Midhagen.

- Patient eller anhörig kanske inte alltid vågar uttrycka missnöje för att man är rädd för att detta ska påverka den fortsatta vården negativt. Men när de känner sig trygga med att framföra både positiv och negativ kritik så är det inte säkert att deras feedback används systematiskt för uppföljning- och förbättringsarbete på den aktuella kliniken. Det är något projektgruppen vill ändra på, menar Janine Semius.

Midhagen som pilot

Patienten och den anhörige erbjuds flera alternativa sätt att delge sina synpunkter. För att de olika sätten ska bli jämförbara så används enkäter som underlag i alla sätten. Patient och anhöriga fyller antingen i en en-

Maria Mattsson, enhetschef Midhagen (infälld) och Janine Semius, patient- och närståendesamordnare inom Norra Stockholms Psykiatri

Foto: Mats Ewertzon

kät själv eller i dialog med personal eller chef eller får möjlighet att träffa en personal som inte direkt är knuten till den enhet där patienten behandlas eller blir intervjuad per telefon. Därefter sker en analys av resultatet och enheten prövar olika, småskaliga och konkreta, förändringar och mäter om förändringen leder till förbättring. Till sist sker en återkoppling där resultatet sammanställs och delges enheterna och vårdtagarna varje med jämna mellanrum.

- Midhagen har blivit lite av ett pilotprojekt för Norra Stockholms Psykiatri, menar Janine Semius.

- Ledningen med Göran Rydén, verksamhetschef på Norra Stockholms psykiatri, i spetsen är de första att stötta detta utvecklingsarbete, fyller Maria Mattsson i och fortsätter:

Pilotprojekten måste nu nå framgång och spridas genom skrivna rapporter men även genom studiebesök på Midhagen. På så vis når våra erfarenheter utanför Norra Stockholms Psykiatri.

Mer information

- **om Midhagen:** Maria Mattsson, maria.mattsson@sll.se
- **om FRAMSAM:** Janine Semius, janine.semius@sll.se
- **om Norra Stockholms Psykiatri:** <http://www.norrastockholmspsykiatri.se/>

Tematidningen Psykisk hälsa ska spridas under Almedalesveckan

SvD:s tematidning Psykisk hälsa kommer att spridas under Almedalsveckan där Nka är på plats. Nka har även en mindre annons i tematidningen för att sprida viktig information kring anhörigfrågor inom området psykisk ohälsa.

sa. Så håll utkik efter både tidningen och Nka på plats!

Läs hela tidningen på: http://doc.mediaplanet.com/all_projects/12300.pdf

Galen i Kultur och Visa Vägar konferensen

Visa vägar konferensen inleddes kvällen innan med Galen i Kultur där representanter från (H)järnkoll medverkade med egen komponerad musik och poesi. Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth invignings-talade.

Den 22 maj inleddes konferensen av ett invigningstal av PRIO:s samordnare Anders Printz. Han var därefter även med i panelsamtal som leddes av Marie Wieselgren, SKL.

Mårten Jansson, projektledare för NSPH:s folkbildningssatsning och samordnare för NSPH:s PRIO-arbete,

fortsatte sedan att tala om vikten av delaktighet och inflytande i vården.

Under de parallella seminarierna så visade Sollentuna, Botkyrka och psykiatri i Örebro på ett intressant exempel där deras nyligen startade projekt "Vi utvecklar verksamheten" ska främja både samverkan mellan varandra men även att öka delaktigheten både när det gäller brukare och anhöriga.

I det sista seminariet för dagen medverkade Mats Ewertzon, Nka, tillsammans med representanter från NSPH:s anhörigrupp. Det blev en bra inramning och visade vikten av anhörigas roll i vården.

Aktuella aktiviteter

1-7 juli - Almedalsveckan, Gotland

28-29 augusti - FoU Vårldens konferens, Kalmar

16 oktober - Regional mötesdag, Karlstad

29 oktober - Regionala mötesdag, Kalmar

15 november - Inspirationsdag, Stockholm

21 november - Regional mötesdag, Gävle

Kunskap om anhöriga och funktionsnedsättning

Den 22 maj publicerade Nka den första i en serie av tio kunskapsöversikter om anhöriga till personer med funktionsnedsättning som kommer att publiceras med jämna mellanrum under 2013 på Nka:s webbplats.

Författaren Ritva Goughs mångåriga erfarenhet och engagemang i forskning, utveckling och arbete inom funktionshinderområdet har gjort det möjligt att producera dessa kunskapsöversikter.

Kunskapsöversikterna kommer i ett

första skede att publiceras successivt i manusform. Detta för att ge sakkunniga som anhöriga, praktiker, beslutsfattare och forskare möjlighet att lämna synpunkter till författaren innan utkastet redigeras för publicering som skrift.

Läs mer på www.anhoriga.se eller ring Nka, tel 0480-418021.

Text: Fredrik Jansson

Ritva Gough

Redaktion

Text, foto & redigering om inget annat

anges - **Redaktör:**

Karin Holmåker

karin.holmaker@anhoriga.se

Ansvarig utgivare:

Lennart Magnusson

lennart.magnusson@anhoriga.se

Läs reportagen och se föreläsningarna från anhörigriksdagen på:

www.anhoriga.se